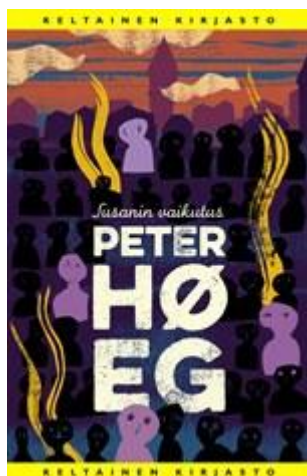

Peter Høeg: Susanin vaikutus

LIISAMARI SEPPÄLÄ (24.6.2015)

Susanin vaikutus on tanskalaisen Peter Høegin kahdeksas teos. Romaani muistuttaa yllättävän paljon kirjailijan kansainvälistä läpimurtoromaania *Lumen tajua*, sisältäväthän molempien kertomusten tapahtumat paljon toimintaelokuvan aineksia. Romaanit ovat samantyyppisiä myös rakenteeltaan, niissä on kolme osaa, ja molemmissa teoksissa toisen osan tapahtumat sijoittuvat fyysisesti rajattuun tilaan.

Susanin vaikutuksen päähenkilö on 43-vuotias fyysikko, Susan Svendsen. Susan on samalla lailla sinnikäs kuin *Lumen tajun* päähenkilö Smilla. Susan ei anna helpolla periksi, ja vaikka hän yhden kerran haluaakin jättää leikin sikseen, niin hänen tyttärensä Thit saa äidin jatkamaan taistelua. Smilla kantaa mukanaan ruuvimeisseliä, kun taas Susanin ase tuntematonta vihollista vastaan on veitsenteräväksi teroitettu sorkkarauta.

Vaikka Susan onkin hallitseva, niin myös hänen perheellään on tärkeä rooli. On jopa hiukan hämmentävää seurata, miten saumattomasti nelikko yhä toimii yhteen, vaikka perheen vanhemmat ovatkin eroamassa. Kokeellinen fyysikko johtaa tapahtumia, mutta aviomies Laban ja kuusitoistavuotiaat kaksoiset Thit ja Harald seuraavat koko ajan hänen kintereillään. Labanin, säveltäjän ja muusikon, taitoja tarvitaan. Haraldin karpäpaperimainen muisti on suureksi avuksi, ja Thitin luoma perinne etsiä koditon mukaan perheen jouluaterialle on välttämätön juonen etenemiselle.

Susanin ja Labanin ydinperheen lisäksi romaanissa kuvataan myös lasten isovanhempia. Susanin äiti, klassisen baletin mestari, muistuttaa minusta jostain

kumman syystä *Lumen tajun* Smillan isää. Labanin äidillä, Nobel-palkinnon saaneella fyysikolla, on myös merkittävä rooli tapahtumien kulussa. Eikä tarinassa päästäisi eteenpäin ilman auttavaisia naapureita: Dorthea ja hänen miehensä Ingeman eivät tunne huolenpidossaan rajoja. Muista tärkeistä henkilöistä Oskar tuo mieleeni *Lumen tajun* Mekaanikon: heillä on hiukan samantyyppinen rooli tarinassa.

Susanin vaikutuksen tapahtumat käynnistyvät vuonna 2016, kun Susanin perheenjäsenet joutuvat kukin tahoillaan pulaan Intiassa. He saavat yllättäen apua ongelmiinsa Tanskan oikeusministeriön osastopäälliköltä. Vastapalvelukseksi heitä pyydetään hankkimaan tulevaisuuskomission viimeisen kokouksen pöytäkirja. Tehtävä osoittautuu haastavaksi. Tulevaisuuskomission toimet ja toimien vaikutukset paljastuvat vähitellen tarinan edetessä. Romaanin tapahtumat kerrotaan presensissä ja minä-kertojana on Susan. Romaani etenee kuitenkin kahdessa aikatasossa, kun Susan kertoo myös kaksikymmentäviisi vuotta aiemmin tapahtuneita asioita. Opiskeluaikoinaan hän tapasi ensin Labanin äidin ja hiukan myöhemmin myös tulevan aviomiehensä.

Romaanissa on tšehovilaisittain istutuksia, muistutuksia ja lunastuksia. Tekstissä esitellään yksityiskohtia, joihin palataan toistuvasti, ja joiden merkitys lopulta selviää lukijalle. Muutamat istutuksista arvaan merkityksellisiksi jo ensimmäisen kerran niihin törmätessäni, mutta tärkeimmän toistuvista vihjeistä huomaan onneksi vasta toisella lukukerralla.

Susanin vaikutus on kaiken toiminnallisuutensa lisäksi myös humoristinen romaani. Teosta lukiessani nauran useasti ääneen. Humoristisuuden lisäksi romaani onnistuu myös yllättämään minut monta kertaa. Kertomuksen tapahtumat sijoittuvat Sjællandin saarelle Tanskaan. Mukaan mahtuu monia mielenkiintoisia paikkoja, esimerkkeinä vaikkapa tapahtumat Meidän rouvamme luostarissa ja rekkakuskien levähdyspaikalla. Suur-Kööpenhaminaa kuvataan rakastavan yksityiskohtaisesti. Tekstissä vilahtelevat Tanskan pääkaupunkiseudun kaupungit, kaupunginosat, puistot, rakennukset, kadut, aukiot ja jopa patsaat. Lukija saa seurata toimintaa Kööpenhaminassa, Frederiksbergissä ja Charlottenlundissa.

Fyysistä ympäristöä on varmasti yksinkertaisempaa kuvata kuin kotimaansa yhteiskuntaa. Tanskaa vähänkin tunteva ei voi olla hymyilemättä lukiessaan: Tanskan yhteiskunnassa vallitsee voimakas valtavirta. Jos sitä seuraa, saa myötätuulta, kannustusta ja rohkaisua tehdä niin kuin kaikki muutkin. Täytyy vain hankkia koulutus ennen kuin on kolmekymmentä, varmistaa itselleen mies ja lapsia ja omakotitalo kolmekymmenen ja neljäkymmenen ikävuoden välillä, hillitä alkoholin käyttöä, selvitä hengissä keski-ikä kriiseistä, pitää puolensa, ja

sen jälkeen kun lapset ovat muuttaneet kotoa, olla valmiina ottamaan pitkä loppukiri kilpajuoksussa jonka voittaa se jolla on kuollessaan eniten. (93)

Hiljaisen tytön päähenkilöllä Kasper Kronella on yliluonnollinen kyky kuulla ihmiset heihin virittyneinä sävellajeina. Jotain samaa on Susan Svendsenin piirteessä herättää ihmisissä vilpittömyyttä. Susanin vaikutus ilmenee siten, että ihmiset uskoutuvat hänelle jo lyhyenkin tapaamisen aikana. Susanin aviomies Laban ja kaksoiset Thit ja Harald vahvistavat vaikutusta. Tämän vaikutuksen varaan rakennetaan romaanissa paljon, ja sitä kuvataan toistuvasti ja aina hiukan eri sanoin. On kiinnostavaa, että ilmiö esiintyy juuri tanskalaisessa romaanissa, onhan väitetty, että Tanskassa sanotaan erityisen paljon asioita "mellem linjerne", rivien välissä.

Susanin vaikutuksessa on panostettu ruoan ja juoman kuvaamiseen. Susanin mielestä "olipa tilanne miten paha tahansa, ravintoa tarvitaan aina." (27) Hän saattaa pitää perheelleen puheen hedelmäsalaatin koostumuksesta. Yksi tärkeä tapahtumaketju saa alkunsa minttuteen juomisen lomassa. Näin fyysikko kuvaa croissanttien valmistamista:

Croissantit ovat luonnonvastaisia. Teoreettisesti ei ole mahdollista yhdistää voita ja hiivataikinaa, ne kuuluvat eri ulottuvuuksiin. Joka kerta kun taikinan taittaa, erillisten voi- ja taikinakerrosten määrä kaksinkertaistuu, jokaisen kerroksen paksuus vähenee eksponentiaalisesti taittamisten ja kaulinnan myötä. Lopulta, puolentoista tunnin kaulitsemisen ja neljän tunnin jääkaapissa lepäämisen jälkeen, puhutaan kymmenesosa millimetrin paksuisista kerroksista. Fyysisesti niin ohuita voi- ja taikinakerroksia on mahdoton pitää erillään. Mutta empiirisesti se käy päinsä, ja tänä aamuna se onnistuu. (99)

Susanin vaikutuksessa on tekstin sekaan ripoteltu paljon yksityiskohtia, runsaasti tietoa, johon voisi syventyä. Kun tekstissä sanotaan, että Susan ja Oskar juovat trappistiolutta jouluna solmittuaan "aselevon tanskalaisen punakaaliperinteen kanssa" (215), päätän tutkia yksityiskohtaa hiukan tarkemmin. Saan selville, että kyseessä on luostariolut, jota pannaan trappistimunkkien valvonnassa.

Ilmeisesti vain seitsemän luostaria Belgiassa ja Alankomaissa saa käyttää oluestaan tätä suojattua tuotenimeä. Aivan sujuvasti *Susanin vaikutuksen* luettuani olisin kuitenkin uskonut, että Tanskassa valmistetaan trappistiolutta ja pullotetaan sitä samppanjapulloihin. Teksti on rakennettu taitavasti siten, että tosi ja keksitty nivoutuvat niin luontevasti yhteen, että asiaan perehtymätön lukija ei tiedä, missä menee raja oikean faktan ja kirjailijan luoman todellisuuden välillä.

Tällaiseen epävarmuuteen Peter Høegin lukijat ovat kuitenkin jo tottuneet. Onhan koko *Rajatapaukset* -romaanin kirjoitettu siten, että varsinkin ulkomaalainen lukija voisi helposti kuvitella sen pohjautuvan kirjailijan omaan elämään.

Susanin vaikutuksen lukemisesta voi kuitenkin nauttia, vaikkei kaikkien yksityiskohtien merkitystä tietäisikään:

– Kvanttifysiikassa sanotaan että erosta toipuminen kestää keskimäärin seitsemän vuotta.

Hän katsoo surumielisesti ohi ajavaa S-junaa.

– Ja vaikka odottaisikin seitsemän vuotta, ei voi olla varma?

– Valitettavasti. Sitä sanotaan Heisenbergin epävarmuussuhteeksi.

Kvanttifysiikan paras saavutus on jonkin tapahtuman tilastollinen todennäköisyys. Katson oikealle ja sen jälkeen vasemmalle. Sitten kumarrun suutelemaan häntä suulle.

Kun ylitän Ryvangs Allén, hän seisoo edelleen paikallaan takanani. (156)

Vaikka *Susanin vaikutus* muistuttaakin *Lumen tajua* kaikista eniten, on romaanissa paljon tuttua muunkin Peter Høegin tuotannon kanssa.

Ihmetyksekseni löydän kielikuvia, joita on käytetty lähes samanlaisina jo aiemmin *Nainen ja apina* -teoksessa ja *Rajatapauksissa*.

Olen jo oppinut kiinnittämään huomiota niihin asioihin, joita Peter Høegin teksteissä toistetaan. *Susanin vaikutuksessa* mainitaan kolme kertaa "harvinaisen lahjakkuuden väärinkäyttö". (225, 290, 371) Jään pohtimaan, miksi sitä halutaan painottaa.

Romaanin syvin teema liittyy ihmisten väliseen yhteenkuuluvuuteen. Edes moneen pystyvä sankarimme Susan ei tule toimeen ilman läheisiä ihmisiä ympärillään. Romaanissa korostetaan myös perhettä ja vanhempien parisuhteen merkitystä lasten hyvinvoinnille: "Jotkut luulevat että sujuvan perhe-elämän salaisuus ovat onnistuneet myönnytykset. Se ei ole totta. Rakkaus on ehdotonta." (17)

Tulevaisuuskomission tapaamisten keskustelut sisältävät yhteiskuntakritiikkiä:

"Valitsimme viisi pääongelmaa: talouden jatkuvan epätasapainon, kasvihuonekaasut, kestäättömän väestönkasvun, räikeät tuloerot. Ja luonnonvarojen ehtymisen josta on seurauksena energian ja maatalouden hintojen voimakas hajonta." (249) Elintapojemme kestäättömyys, niistä seuraavat ongelmat ja mahdolliset tulevaisuudenkuvat on toinen romaanin teema.

Peter Høegin tuotannosta minulle läheisimpiä ovat *Rajatapaukset*, *Lumen taju* ja *Nainen ja apina*. Lähes kahdenkymmenen vuoden odotuksen jälkeen voin nyt lisätä listaani myös *Susanin vaikutuksen*.

Pirkko Talvio-Jaatinen on tähän mennessä suomentanut Peter Høegin jokaisen ilmestyneen teoksen. Jostain minulle tuntemattomasta syystä Susanin vaikutuksen on kuitenkin kääntänyt Katriina Huttunen.

Peter Høeg *Susanin vaikutus*, Tammi, s 426, Suom. Katriina Huttunen